

SENDRA SALILLAS, Eloisa (coord.). *El humor gràfic a Barcelona. 175 anys de tradició humorística catalana (1841-2016).* Pròleg Jaume CAPDEVILA. Barcelona: Arxiu Històric de Barcelona- Editorial Efadós- Ajuntament de Barcelona, 2016. 214 pàgs. i ils. [19 x 26,5].

Volum que recull les primeres Jornades d'Història de l'Humor Gràfic a Barcelona que varen tenir lloc a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (2013) i que varen servir per donar a conèixer els principals dibuixants, vinyetes i revistes. Es presenten nou propostes: Santi BARJAU perfila el marc teòric; Eloisa SENDRA comenta les diverses col·leccions que conformen el fons de dibuixos originals de l'Arxiu Històric de la Ciutat; Jaume CAPDEVILA es refereix a Tomàs Padró, el principal dibuixant de la publicació *La Flaca* durant el període 1868-74, moment en que va començar la premsa política; Josep M. CADENA tracta sobre les caricatures que varen sortir a la premsa relacionades amb alcaldes de Barcelona; Ricard MAS exposa els artistes catalans i humoristes gràfics que varen col·laborar en publicitat durant el període 1888-1929; Jordi ARTIGAS comenta el projecte "Memòria dels dibuixants", que ha servit per recollir els dibuixants represaliats pel franquisme; Antoni GUIRAL se centra en la publicació *Tio Vivo* i els seus dibuixants; Jordi RIERA insisteix en les publicacions infantils *Cavall Fort*, *L'Infantil-Tretzevents* i *Patufet* i Rai FERRER esmenta a Perich i la seva tasca a *Cavall Fort* i *Por Favor*.

Santi BARJAU defineix l'humor gràfic com una activitat artística i periodística, que amb la seva força expressiva arribava -des d'un primer moment- a un públic massiu. Els seus antecedents foren el gravat polític practicat per exemple per Goya. A Catalunya es varen trobar moltes caricatures de la Guerra del Francès que eren contràries a Josep Bonaparte. Tot i que es varen difondre soles, suposaren l'origen del gènere i varen adquirir un valor cultural. Al principi l'aportació o dibuix va desaparèixer en el procés de reproductibilitat, i en el cas de la litografia no sempre hi havia un dibuix previ. A la xilografia, *El Papagayo* fou un full volander creat el 1842 que després va aparèixer periòdicament. Amb la reproducció fotomecànica es varen començar a conservar els dibuixos fets amb tinta xinesa bé pel dibuixant o bé per l'arxiu de la publicació periòdica.

Alguns d'aquests dibuixos es varen exposar al salons de Barcelona, organitzats per l'Associació de Premsa Diària (1916, 1918 i 1924) i uns anys després en va continuar organitzant, amb la impressió de catàlegs, realització de fires de ninotaires (NIPU- Ninotaires Independents 1935, 1936) i de dibuix (1932, 1934). La tasca de divulgació va desencadenar la creació de col·leccions de dibuixos que avui es localitzen a l'Arxiu Històric de la Ciutat.

Pel que fa Eloisa SENDRA explica les col·leccions de l'arxiu esmentat, classifica i comenta el contingut dels fons privats (fons Apel·les Mestres, fons Perich i fons Josep Bartolí i Guiu), els fons d'empresa (*Diario de Barcelona* amb temàtiques

sobre el món de les finances, l'acció del govern, la política internacional, el turisme, el mercat comú, la despesa pública, la reforma agrària, el transport, les eleccions, la seguretat ciutadana, les obres i l'urbanisme, el desarmament, els joves, els bancs, el trànsit...). També cal tenir present el fons de dibuixos de setmanaris i diaris: *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa*, *Feminal*, *La Veu de Catalunya* (col·lecció de dibuixos de Valentí Castanys Borràs),... El recull dona a conèixer i facilita informació per a la seva consulta.

Entre altres, l'estudi de Jaume CAPDEVILA sobre Tomàs Padró (1968-74) ens ajuda a conèixer un dibuixant que va tenir molta importància en el seu moment i que en l'actualitat és un desconegut. *La Flaca* va ser una publicació que va influir en els autors i publicacions satíriques posteriors, tot i que només estava formada per quatre pàgines i va tenir molts problemes amb la justícia, sent retirats alguns dels seus números.

Encara que en aquest volum no s'aprofundeix en molts aspectes, diaris i autors, ens permet apropar-nos a un sector poc estudiat, com és el de l'humorisme gràfic.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

Volumen que recoge las primeras Jornadas de Historia del Humor Gráfico en Barcelona que tuvieron lugar en el Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (2013) y que sirvieron para dar a conocer los principales dibujantes, viñetas y revistas. Se presentan nueve propuestas: Santi BARJAU perfila el marco teórico; Eloisa SENDRA comenta las diversas colecciones que conforman el fondo de dibujos originales del Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; Jaume CAPDEVILA se refiere a Tomás Padró, el principal dibujante de la publicación *La Flaca* durante el periodo 1868-74, momento en que empezó la prensa política; Josep M. CADENA trata sobre las caricaturas que salieron en la prensa relacionadas con alcaldes de Barcelona; Ricard MAS expone los artistas catalanes y humoristas gráficos que colaboraron en publicidad durante el periodo 1888-1929; Jordi ARTIGAS comenta el proyecto "Memoria de los dibujantes", que ha servido para recoger los dibujantes represaliados por el franquismo; Antoni GUIRAL se centra en la publicación *Tio Vivo* y sus dibujantes; Jordi RIERA insiste en las publicaciones infantiles *Cavall Fort*, *L'Infantil-Tretzevents* y *Patufet*, y Rai FERRER menciona a Perich y su tarea en *Cavall Fort* y *Por Favor*.

Santi BARJAU define el humor gráfico como una actividad artística y periodística que con su fuerza expresiva llegaba –desde un primer momento– a un público masivo. Sus antecedentes fueron el grabado político practicado por ejemplo por Goya. En Cataluña se han encontrado muchas caricaturas sobre la Guerra del Francés que eran contrarias a José Bonaparte. A pesar de que se difundieron solas, supusieron el

origen del género y adquirieron un valor cultural. Al principio la aportación o dibujo desapareció en el proceso de reproductibilidad, y en el caso de la litografía no siempre había un dibujo previo. En la xilografía, *El Papagayo* fue una hoja volante creada el 1842 que después apareció periódicamente. Con la reproducción fotomecánica se empezaron a conservar los dibujos hechos con tinta china bien por el dibujante o bien por el archivo de la publicación periódica.

Algunos de estos dibujos se expusieron en los salones de Barcelona, organizados por la Associació de Premsa Diària (1916, 1918 y 1924) y unos años después continuó organizando y editando catálogos, se realizaron ferias de caricaturistas (NIPU-Ninotaires Independents 1935, 1936) y de dibujo (1932, 1934). La tarea de divulgación desencadenó la creación de colecciones de dibujos que hoy se localizan en el Arxiu Històric de la Ciutat.

En cuanto a Eloisa SENDRA explica las colecciones del archivo mencionado, clasifica y comenta el contenido de los fondos privados (fondo Apel·les Mestres, fondo Perich y fondo Josep Bartolí i Guiu), los fondos de empresa (*Diario de Barcelona* con temáticas sobre el mundo de las finanzas, la acción del gobierno, la política internacional, el turismo, el mercado común, el gasto público, la reforma agraria, el transporte, las elecciones, la seguridad ciudadana, las obras y el urbanismo, el desarme, los jóvenes, los bancos el tránsito...). También debemos tener presente el fondo de dibujos de semanarios y periódicos: *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa*, *Feminal*, *La Veu de Catalunya* (colección de dibujos de Valentí Castanys Borràs)... La recopilación da a conocer y facilita información para su consulta.

Entre otros, el estudio de Jaume CAPDEVILA sobre Tomàs Padró (1868-74) nos ayuda a conocer un dibujante que tuvo mucha importancia en su momento y que en la actualidad es un desconocido. *La Flaca* fue una publicación que influyó en los autores y publicaciones satíricas posteriores, a pesar de que sólo estaba formada por cuatro páginas y tuvo muchos problemas con la justicia, siendo retirados algunos de sus números.

Aunque en este volumen no se profundiza en muchos aspectos, periódicos y autores, nos permite aproximarnos a un sector poco estudiado, como es el del humorismo gráfico.

IHE
(Secretaria de la revista)